

Commentarii Tres in Universam Aristotelis Philosophiam

Commentarius Secundus In Octo Libros Physicorum Aristotelis

Crespin, François

Bruxellæ, 1652

II. Quæ sit causalitas causæ efficientis, & an aliquid realiter distinctum à causa efficiente, termino, & omnibus ad agendum prærequisitis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95369)

tes autem non sibi invicem pars intrinseca, ac proinde nec causa intrinseca, ergo, &c. vide Resol. 1^{am} Dub. sequentis.

D V B I V M II.

Quid causa materialis & formalis.

R E S O L U T I O I.

I. Ico 1°. causa materialis est, quæ communicat esse formæ sustentando, vel ex qua educitur forma, ita scilicet ut eâ præcisè cessante, desinat forma. pro quo vide dicta lib. 1°. Disp. 3^a. Dub. 4°.

VI. Nec dicas Aristotelem hoc libro cap. 3°. illam aliter definire, videlicet *ex qua cum insit, aliquid fit*; nam hæc coincidit cum nostra, & illius sensus est, *ex qua aliquid fit*, id est, forma educitur, *cum insit*, id est, cum forma sit in illa tanquam subiecto educationis: unde *ly insit*, non significat idem, ac esse per modum partis intrinsecæ in composito; quia

sic causa materialis non distingueretur à causa formali, ut consideranti parebit, ac proinde neque ex hac definitione colligi potest Aristotelem agnovisse causam materialem esse causam intrinsecam compositi, in quibus multi decipiuntur.

R E S O L U T I O II.

VII. Ico 2°. causa formalis est, quæ communicat esse denominatum subiecto, sive denominando subiectum, vel quæ dat suam denominationem per modum actus potentiae. Hinc liquet causam formalem posse habere causalitatem in materiam, licet illa esset in genere effectus causæ materialis materiâ posterior; nam causa formalis non debet esse prior suo effectui, sed simul naturâ sunt causa & effectus formalis, sive forma educita & materia informata, ut supra vidimus. Ex his

VIII. Colliges causam materialem, & formalem, tam esse causas extrinsecas respectu suorum effectuum, quàm causam efficientem respectu effectus immanentis. pro qua sit

DISPUTATIO QUINTA.

De Causa Efficiente.

D V B I V M I.

Quid Causa efficiens, & quod simplex.

R E S O L U T I O I.

I. Ico 1°. causa efficiens est, quæ communicat esse rei agendo, sive per actionem realem: per *ly agendo* exclude inprimis causam materialem, quæ, ut supra explicuimus, communicat esse sustentando sine ullo influxu, etiam passivo, à se emanante; item causam formalem, quæ etiam sine ullo influxu, & mediâ tantum unionem, communicat esse denominatum: denique finalem, quæ, non per actionem realem, sed intentionalem, communicat esse.

II. Paulò aliter causam efficientem definit Aristoteles, videlicet, *id unde est primum mutationis principium*; sed coincidit ista causæ efficientis definitio cum nostra, si sub *ly primum* intelligatur ordine executionis, & per *ly mutatio*, intelligatur quælibet actio, tam creativa, quàmeductiva.

R E S O L U T I O II.

III. Ico 2°. causa efficiens dividitur 1°. variis modis Disp. 3^a. Dub. 1°. recensitis; sed præterea, in principalem & instrumentalem.

IV. Causa principalis, est, quæ habet virtutem productivam effectus minoris vel æqualis secundum perfectionem, ut ignis respectu caloris, aut alterius ignis; Instrumentalis, est, virtus productiva effectus maioris perfectionis, vel indebiti, licet minoris perfectionis: ut calor respectu ignis, aqua baptismalis respectu gratiæ: alii paulò aliter causam instrumentalem accipiunt, 1°. pro omni causa subordinata,

quomodo omnis creatura dicitur Dei instrumentum: 2°. pro omni accidente disponente subiectum ad recipiendam formam à causa principali producendam; neque his modis incongruè accipitur; quare etiam acceptionibus his pro occasione uti poteris.

V. Adde, causam instrumentalem rectè assignari triplicem; unam artificialem; aliam naturalem; aliam supernaturalem: artificialis est, quæ ab arte, vel agente libero assumi solet ad aliquid efficiendum vi suæ quantitatis & figure, ut malleus à fabro, sigillum à Secretario: naturalis est, quæ vi sui producit effectum maioris perfectionis: supernaturalis est, quæ supra vires naturæ suæ elevata, effectum aliqui indebitum producit, ut aqua baptismalis gratiam.

D V B I V M II.

Quæ sit causalitas causæ efficientis, & an sit aliquid realiter distinctum à causa efficiente, termino, & omnibus ad agendum prærequisitis.

VI. Ante Resolutionem Suppono duplicem assignari debere causalitatem; in actu primo scilicet, & in actu secundo, sicut assignatur duplex causa: uti enim causa in actu primo est causa potens operari, ita causalitas in actu primo est virtus, quæ causa constituitur potens operari: & uti causa in actu secundo est causa actu operans, ita causalitas in actu secundo est actio, seu operatio, à qua causa denominatur actu operans effectum. Hoc supposito, sit

R E S O L U T I O II.

VII. Ico 1°. causalitas causæ efficientis in actu primo est virtus, quæ causa constituitur potens operari: in actu secundo, est actio à qua

causa denominatur actu agens sive operans: 1ª Pars est communis omnium: 2^a, verò est contra Fonseca 5°. Metaph. q. 13^a. Soncinam ibidem q. 4^a. Masium hic q. 3^a. & PP. nostros Complut. etià hic Disp. 10.

VIII. Probatur hæc conclusio, tum ex proportionem causalitatis ad suam causam, de qua in supposito: tum quia illis præcisè positis ponitur causa in actu 1°, & causa in actu 2°; nec quidquam aliud commodius assignari potest, in quo constituatur causalitas in actu primo, aut in actu secundo, ergo, &c.

IX. Nec dicas cum PP. Complut. illam Actionem non tribuere suam denominationem nisi ut exercitâ; nam per ly *exercitâ* intelligis ipsam ut positâ extra causas, præscindendo ab agente quod denominet? & sic loquimur; vel ut positam extra causas & ut concretam cum agente? & sic absurdum dicis, quia, cum ut sic sit ipsum agens concretum sumptum, sequitur, ipsum agens, & nō ipsam, tribuere suam denominationem: quasi diceret, non albedinē, sed albū, tribuere denominationem albi, quo nihil absurdius.

X. Confirmatur Resol. quoad causalitatem in actu 2° sive actionē (pro causalitate enim in actu 1°, res clara est): dum aqua producit frigus in manu, in illa productione quatuor tantum (exceptis conditionibus) reperiuntur, aqua, frigiditas, frigus & manus; atqui aqua, frigus & manus non sunt ratio formalis, per quam aqua denominatur formaliter in actu 2° frigiditatis, ergo, &c. Probatur minor, quia ista tria possunt esse simul, & tamen aqua nō esse formaliter in actu 2° frigiditatis; imò nec efficienter, casu quo v.g. frigus produceretur à terra, vel Deo, ergo, &c.

XI. Dices, cessante Actione, causa efficiens denominatur adhuc causa effectus, ut Pater respectu Filii adulti jam diu transactâ generatione, ergo, &c.

XII. Resp. distinguendo antecedens, cessante Actione causa denominatur actu efficiens & participialiter, nego antecedens; denominatur potentia efficiens, seu potius effectrix (si generatio sit successiva & non perennans) & nominaliter, eò quod fecerit aliquando vel facere possit; concedo antecedens; sed hoc modo, Pater est Pater respectu filii adulti, non verò priori modo.

RESOLUTIO II.

XIII. Dico 2°, causalitas eductiva siveeductio (de creatione enim peculiariter infra) est aliquid realiter distinctū à causa efficiente, termino & omnibus ad agendum prærequisitis. Ita communis Scotistæ, & Murcia 2. Phys. Disp. 4^a. q. 12. ubi proclat Paulū Venetum, Aureolum, Vallesium, & Ferrariensem. Ita similiter communissimè PP. Societ. præsertim recentiores, contra Nominales, Ocham, Gregor. Aliaco, Rubion. Gabriëlem, quos sequitur Wadingus de Incarn. Disputat. Proemiali, & ex aliis contra Soncinam 5°. Metaph. q. 4. Iavellum, Sotum, Toletum, &c.

XIV. Probatur 1°. Conclusio, unio ex dictis l. 1°. Disp. 6^a. Dub. 10. distinguitur realiter à causa efficiente, materia, forma & conditionibus ibi allatis; ergo & eductio à causa efficiente, termino, &c. consequentia patet, quia eductio est unio; unde sicut formæ non uniuntur seipsis, sed per unionem realiter distinctam, ita nec fiunt seipsis, sed per actionem realiter distinctam, ergo, &c.

XV. Probatur 2°, actus sensuum, voluntatis, intellectus, &c. sunt aliquid realiter distinctū in omniū sententiâ à potentia, objecto, & omnibus conditionibus; ergo & actio à causa efficiente, termino & omnibus conditionibus: consequentia tenet à pari.

R. P. Francisci Bone Spei Physica.

XVI. Probatur 3°, in opposita sententiâ dicendum, hanc causam efficientem esse ita determinatam ad hunc numero effectum positis omnibus conditionibus ponendum, ut per Deum impediri non possit; & hunc numero effectum esse ita alligatum ad hanc numero causam, ut ab alia per Deum produci non possit, prout de ipsa actione philosophamur; sed hoc nimium Dei potentiam coarctat, & omnino gratis adstruitur, ergo, &c. Probatur major, quia alioqui esset indifferentia in causa ad producendum hunc numero effectum præ alio, & etiam esset indifferentia in effectu ad produci ab hac potius causa, quàm ab alia, quæ per modum Actionis tolli deberet, ne transiretur à contradictorio ad contradictorium sine mutatione, ergo, &c. Probatur minor, quia sic Deus nullos effectus creaturæ posset se solo ponere, magis quàm Actiones creaturarum: deinde, quòd gratis id adstruatur, patet, quia nulla efficax ratio adfertur, quæ id probet.

XVII. Nec dicas 1°, idem dicendum de effectu, quod dicimus de Actione productiva effectus: 2° sic vitari multiplicationem actionum sine necessitate: nam ad primum (præterquàm quòd hinc sequatur à simili idem etiam dicendū de forma, ac de unionem; ac proinde non dari unionem realiter distinctâ, contra dicta supra) non potest dici idem de effectu, ac de Actione; quia de Actione creaturæ dicendum, illi ita essentialiter alligari determinato principio, ut per Deum, aut impediri non possit positis causâ & omnibus requisitis, aut à solo Deo pendere, ne detur processus in infinitum, qui non datur, si effectus quicumque non ita alligetur, sive si non sit identificatus Actioni; sed in Actione sistatur: ad secundum verò Resp. isti axiomati de non multiplicandis entibus sine necessitate, hoc è diametro opponi, *Non sunt alliganda entia essentialiter determinatis principiis sine necessitate*: vel etià hoc, *Non sunt augenda entium intrinsece perfectiones sine fundamento*: pro quo vide dicta lib. 1°. Disput. 4. Dub. 3°. Adde tamen 1°, hic esse necessitatem multiplicandi Actiones, ut patet ex Resolutionis probationibus. Adde 2°, quòd idem specie effectus non alligetur ad unam specie causam; ergo nec idem effectus numero ad unam numero causam alligatur. Adde 3°, effectum esse indifferentem, ut fiat per generationē à Deo & creatura, vel per creationem à solo Deo, aut à Deo & creatura; ista autem indifferentia tolli non potest, nisi per Actionem ab effectu realiter distinctam. Adde 4° effectum, ignem B. v. g. per te esse indifferentem ut ab igne A. ejus causa 1° productiva pendeat, vel non pendeat; quia per te à solo Deo 2° instanti post ignis A. destructionem conservatur, quod non posset, si entis productio ab igne A; ipso & conditionibus prærequisitis, non distingueretur.

XVIII. Confirmatur conclusio, conditio realis ad agendum, & conditionariū, sive Actio, distinguenda realiter adæquatè, non secus ac causa realis & effectus; ergo Actio ut summum identificari potest causæ & effectui; sed causæ nō identificatur, ut patet, quia potest esse causa, & non esse effectus, ut homo, qui gignet, non existente filio, ac per consequens nō existente actione ut terminatâ ad illum effectum: nec etiam effectui; quia potest etiam esse effectus, non existente causâ, ut filius genitus non existente patre, qui genuit, ac per consequens non existente actione ut egrediente ab illa causâ: nec etiam utriusque; quia potest esse causa hic, & filius mille leucis hinc; sed his casibus non potest intelligi esse Actio hujus

huius causæ ad hunc numero effectum; ergo Actio non potest identificari causæ, effectui & omnibus conditionibus: adde hōe datō conditiones solum inservire posse ad hoc, ut causa se denominet causantem, & effectus se effectum, ac proinde solum debere esse conditiones ad existentiam causæ & effectus (si Actio illis identificetur); quod est omnino falsum; quia approximatō v.g. & similes conditiones non sunt conditiones ad existentiam causæ & effectus; quia, ut patet ex tertia probatione, potest hic poni causa, & Romæ effectus, ergo, &c.

xxix. Probat aliter P. Ovidius Physicæ contro-
12^a. p. 1^a. Actionem non posse identificari causæ, ratione sumptā (inquit) ex scriptis Doctissimi Societatis Magistri: vel illa entitas, quæ simul est causa & productio, dependet à Deo per seipsam, vel per aliam actionem: si per aliam actionem, Actio non est, quia actionis non datur Actio: si per seipsam; ergo est pura productio, & non causa. Sed

xx. Contra 1°, paulò infra docet P. Ovidius, posse componi Actionem & Passionem cum identitate termini: infero contra eundem; ergo & cum identitate causæ: deinde retorqueo totum argumentum allatum in actionem identificatam termino; vel illa entitas, quæ simul est productio & terminus, dependet à causa per seipsam, vel per aliam actionem: si per aliam actionem, Actio non est, quia actionis non datur Actio: si per seipsam; ergo est pura productio, & non effectus.

xxi. Contra 2°, dic illam pendere à Deo per seipsam, sicut in dicta sententia P. Ovidii penderet effectus à causa; non tamen fore puram actionem, magis quàm foret ille effectus, aut magis quàm sit Pater in Divinis respectu Filii, quem per seipsum finē generatione inter utrumque media realiter producit; quia videlicet multas perfectiones includeret, quas non includit Actio modus.

xxii. Obicies tamen 1°, modus tantum ponitur ad tollendam indifferentiam, quam habet modificatum ad aliquem effectum formalem; sed modus Actionis non tollit indifferentiam ignis v.g. ad calefaciendum; ergo est frustraneus: probatur minor, quia positus omnibus ad calefaciendum requisitis, & inter illa concursu Dei in actu primo sinē ullo impedimento ad actum secundum, quod importat concursus in actu primo; ignis utpote causa necessaria, quæ positus omnibus ad agendum requisitis, necessariò agit, non est indifferens ad calefaciendum, vel non calefaciendum, ergo, &c.

xxiii. Respondeo præterquam quòd hæc obiectio solum militat contra actionem causæ necessariae, & non contra actionem causæ liberæ, quæ positus omnibus ad eligendum requisitis potest agere & non agere, negando minorem: ad ejus probationem; distinguo antecedens; positus omnibus, &c. ignis non est indifferens indifferentiā opposita determinationi radicali ad calefaciendum, concedo antecedens: indifferentiā opposita determinationi formali ad calefaciendum, nego antecedens: determinatio autem formalis est, id quo præcisè posito habetur effectus formalis, & quo præcisè ablato tollitur, ut albedo respectu albi: determinatio verò radicalis, est id, ad quod præcisè positi necessariò sequitur id, quod tribuit effectum formalem: unde causa necessaria, positus omnibus ad agendum requisitis, & inter illa concursu Dei in actu primo sinē ullo impedimento ad actum secundum, necessariò quidem agit consecutivè, non tamen hoc ipso forma-

liter: ille enim concursus Dei in actu primo nō impeditur ad actum secundum, & cætera ad agendum requisita, non sunt forma, per quā causa necessaria constituitur formaliter agēs in actu 2°. Vnde si Deus efficaciter vellet corvum jam esse album, corvus, nō posset non esse consecutivè albus; non esset tamen formaliter albus, per istam Dei voluntatē efficacem; sed per formam albedinis, quæ est objectum istius voluntatis, & deberet consecutivè in corvo poni.

xxiv. Obicies 2°, optimè intelligitur forma potius corrumpi ab hac causa, quàm ab illa, sinē modo corruptionis superaddito; ergo similiter optimè intelligitur effectus potius produci ab hac causa, quàm ab illa, sinē modo productionis, sive Actionis, superaddito: Pro solutione huius argumenti.

xxv. Nota causam corruptivam esse duplicem, unam directè, & est, *Quæ corrumpit per subtractionem concursus conservativi*; aliam indirectè, & est, *Quæ corrumpit per improductionem formæ incompatibilis in eodem subiecto, vel per interpositionem obstaculi ad actionem conservativam*. Hoc notato;

xxvi. Resp. negando consequentiam; est enim disparitas, quòd corruptio & productio sint formæ contradictoriè oppositæ, unde intelliguntur esse modis oppositis: vel enim corruptio est directæ, & est privatio entis, per quam numquam intelliges productionem: vel indirectæ, & fit per productionem antecedenter formæ incompatibilis, vel obstaculi, &c. Deo vel aliâ causâ consequenter subtrahente concursum conservativum; & sic ex opposita ratione (quia oppositorum opposita est ratio) productio fit per productionem dispositionum antecedenter, & remotionem obstaculi ad effectum, Deo vel aliâ causâ consequenter ponente concursum productivum, sive productionem formalem.

D V B I V M I I I.

An, & quomodo Actio & Passio inter se differant; & in quo subiecto sit Actio modus.

A Nte Resolutionem
xxvii. Suppono, Passionem sumi dupliciter: 1°, improprie, & magis grammaticaliter, pro fitione, sive receptione, esse ab agente quomodocumque, id est, tam per creationem, quàm per educationem: 2°, proprie & magis ad mentem Philosophorum, pro receptione formæ in subiecto sustentationis, sive educationis: si Passio sumatur 1° modo effectus dicitur passum; si 2°, solum subiectum passum dicitur. Hoc supposito, fit

R E S O L U T I O I.

xxviii. **D**ico 1°, Actio & Passio 1° modo, sive pro fitione, sumptæ, non distinguuntur realiter.

xxix. Probatur, quia vox activa & passiva in rigore sermonis solò modò exprimendi differre debent, ergo, &c. Probatur antecedens, quia sicut eodem amore, quo pater amat filium, filius amatur à patre, ita eadem generatione, quâ pater generat filium, filius generatur à patre, & sic de quolibet alio; nam per idipsum, quo agens rem facit, res fit ab agente, ergo, &c.

xxx. Subsumo, sed id quo Pater amat, generat, aut facit, est Actio, & id quo filius amatur, generatur, aut fit, est Passio 1° modo, sive pro fitione, sumptæ, ergo, &c.

xxxi. Non puto ullos esse qui in re hanc negent; unde cum P. Hurtad. Disp. 16. Metaph. Sect. 4^a. nihil aliud (licet fusc) probet, adversarios non habet.